

STEPHANI DIPLOMATA ET DONATIONES.

I.

Charta pro canonicis S. Mariæ Parisiensis.

(Anno 1124.)

[DUBOIS, *Hist. Eccles. Paris.*, t. II, p. 53.]

Ego Stephanus humilis, Dei gratia, minister Parisiensis Ecclesiæ, notum fieri volo cunctis fidelibus tam futuris, quam et instantibus, quod de rebus ad presbyteratum sex ecclesiarum, ecclesiæ videlicet de Orliaco, Civiliaco, Castaneto, Sussiaco, Balneolo, de Christoilo pertinentibus Beatæ Mariæ et capitulo Parisiensis Ecclesiæ, in ecclesia de Orliaco duos, et in singulis prædictarum villarum ecclesiis singulos frumenti modios singulis annis habendos pro remissione peccatorum, et pro servitio Dei amplificando jure perpetuo donamus, et concedimus. Statuimus tamen et præcipimus, ut tempore Quadragesimæ a Capite jejunii usque in quintum, annona illa ad hoc curare et sufficere poterit, singulis canonicis in claustris Beatæ Mariæ mansiones habentibus panes inde singulis diebus singulis tribuantur. Nos autem sicut et cæteri canonici, nobis singulos panes singulis diebus inde habebimus: canonici vero annuales questas, quas ab prædictarum ecclesiarum sacerdotibus exigere annuatim, et habere consueverunt, ab eis nec amplius exigent, nec habebunt. Sub anathematis autem periculo interdiximus, ne ulli episcopo, ulli archidiacono, ulli ecclesiasticæ sæcularive personæ, hanc pii voti nostri institutionem aliquando liceat immutare, aut imminuere; sive eos, qui hoc nobiscum instituerunt aliqua occasione in posterum vexare, etc.

Hæc autem omnia quæ supra diximus assensu archidiaconorum nostrorum Theobaldi, videlicet, et alterius Theobaldi, in quorum archidiaconatibus prædictæ habentur ecclesiæ, et fecimus et institimus.

Actum publice Parisiis in capitulo Beatæ Mariæ, anno Incarnati Verbi 1124, Ludovico rege anno xvi, Stephano episcopo anno primo.

Signum Stephani episcopi.

Signum Berneri Decani.

Signum Adæ præcentoris. Signum Stephani archidiaconi.

Signum Theobaldi archidiaconi.

Datum per manum Algrini camellarii.

II.

Charta pro canonicis regularibus sancti Victoris Parisiensis.

(Anno 1124.)

[*Hist. Eccl. Paris. ibid.*, p. 33.]

Ego STEPHANUS, divina gratia Parisiensis episcopus,

apud, petitione et precibus Berneri decani, cæterorumque canonicorum Beatæ Mariæ, assensu etiam presbyterorum Sancti Joannis Guillelmi videlicet et Hugonis, ecclesiæ Beati Victoris et canonicis regularium inibi servientibus, et prænominatorum canonicorum anniversaria deinceps habeant, et nullum ex debito super hoc aut ecclesiæ, aut defuncto, sive processionis, sive visitationis, propter anniversaria, exsolvant obsequium. Nolumus enim eos inquietare, et contra eorumdem voluntatem, aut propositum ad publicum prodire. Hoc autem adjungimus, quod si canonicus Beatæ Mariæ præbendam suam in manu episcopi sui reddiderit, et pro aliquo oraverit, et super hoc episcopus exaudierit in præbenda sic redita, aut eremitarum, aut canonicorum regularium, aut monachorum, aut quorumlibet eligens vitam, præbendam reliquerit, præfata ecclesia Sancti Victoris ejus præbendæ per annum redditus possidebit. Et ut omnia ad liquidum determinentur, ut præ intelligentium ora obstruantur hoc solum excipimus: quod si canonicus Beatæ Mariæ præbendam suam in manu episcopi reddiderit, et pro aliquo oraverit, et super hoc eum episcopus exaudierit in præbenda sic reddita, canonici Sancti Victoris nihil habebunt. Et illud similiter volumus, quorum quidquid in præbendis canonicorum Beatæ Mariæ, prout superius determinatum est, canonicis regularibus Sancti Victoris concessimus: hoc idem et in præbendis canonicorum Sancti Marcelli, Sancti Germani Antissiodorensis, Sancti Clodoaldi, nec non etiam Sancti Martini de Campellis, communi decanorum et canonicorum earumdem ecclesiarum assensu, præfatis canonicis Sancti Victoris jure perpetuo habendum et possidendum concedimus; ut autem hoc ratum et firmum permaneat in perpetuum, præsentem chartam sigilli nostri auctoritate subterfirmavimus, et signis canonicorum nostrorum corroboravimus.

Actum Parisiis publice in capitulo Beatæ Mariæ, anno Incarnati Verbi 1124, regnante Ludovico rege anno xvi, Stephano episcopo anno i.

Signum Stephani episcopi, Berneri decani, Adæ præcentoris, Stephani archidiaconi, Theobaldi archidiaconi, Landonis presbyteri, Theodorici presbyteri, Odonis presbyteri, Domberti diaconi, Guillelmi diaconi, Gimmerani diaconi, Petri subdiaconi, Henrici subdiaconi, Theobaldi pueri, Manassis pueri, Urbani pueri.

Si quis autem contra hanc nostram dispositionem agere præsumperit, anathema sit.

Datum per manum Algrini cancellarii.

III.

Charta pro canonicis S. Joannis Rotunai.

(Anno 1124.)

[*Hist. eccles. ibid. p. 23.*]

Ego STEPHANUS, Parisiensis episcopus, notum fieri volo tam futuris quam proinstantibus, quoniam communi assensu ac petitione Berneri decani, totiusque capituli Beatæ Mariæ pro anniversariis canonicorum, quæ videlicet ecclesiæ Sancti Joannis præbendam unam donavimus et donando confirmavimus; hoc autem sub silentio præterire nolumus, quod neque in visitationibus inferiorum, neque nos vel canonici Beatæ Mariæ, eos absolvimus, vel relaxamus: imo in eodem servitio, in eodem debito, in eodem statu in quo sunt, solummodo anniversariis exclusis, eosdem relinquimus. Nec eos Beatæ Mariæ canonicos, sed Beati Joannis esse volumus et confirmamus; decano etiam et Beatæ Mariæ capitulo liberam potestatem ponendi, vel removendi ejusdem ecclesiæ sacerdotes jure perpetuo concedimus, et ne quid in eorum substitutione detur vel accipiatur sub anathemate prohibemus. Statuimus etiam, ut unusquisque Sancti Joannis integram sicut canonicus septimanam et integrum servitium persolvat. Verum ut hoc ratum et firmum permaneat in sempiternum, præsentem chartam nostri auctoritate sigilli firmari disposuimus, et nominibus canonicorum nostrorum subterfirmavimus.

Actum publice Parisiis in capitulo Beatæ Mariæ anno 1124, regnante Ludovico rege xvi, Stephano episcopo anno i.

IV.

Charta de ecclesia S. Dionysii de Carcere.

(Anno 1133.)

[*Hist. eccles. ibid., p. 45.*]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, ego STEPHANUS, Dei gratia, Parisiorum episcopus licet indignus, non ignorans quid sollicitudinis, quid amoris, Christi et Ecclesiæ filiis debeam, et cum multo timore perpendens quid oneris pro regendis fidelibus populis sustineam, quanto ad hæc auxilio, quanta re pro distribuendis mihi eorum oblationibus solertia indigeam, faciendum pro necessitate cognovimus ad supportandum tantæ impositionis sarcinam servorum Dei auxilia quærere, eosque, ut nobiscum ob custodiam gregis Dei vigilent, et orent, stipendiorum nostrorum participes efficere. Cum autem omnibus, si fieri posset, munificum et utilem episcopalis me dignitas esse deprecatur, religiosus maxime viris munificentia et utilitatis mee liberalitatem aliquam impendere studui. Quapropter ecclesiæ Beati Martini de Campis, et fratribus inibi Deo servientibus, ecclesiam S. Dionysii, quæ dicitur de Carcere, quam diu manus laica injuste invaserat, quæ etiam tempore nostro, ad manus regias redacta fuerat, ipsam in manibus nostris redditam, ex consensu, petitione, et voluntate ipsius domini regis Ludovici, annuente Adelaide regina, filiis etiam ejus Ludovico rege, et Henrico ejusdem ecclesiæ abbate concedentibus,

A salvo in omnibus jure Parisiensis Ecclesiæ, in perpetuum donavimus, cum omnibus ad eam pertinentibus, scilicet molendino uno in Mibray, furno etiam uno eidem ecclesiæ proximo, villa de Fontanis, cum ecclesia et decima, nemore et portu, villa etiam de Simogiis cum ecclesia et decima, villa de Furcis cum ecclesia et decima, terra et pratis in loco qui dicitur Rouundel, cum præbenda etiam Beatæ Mariæ majoris et sedalis ecclesiæ, et cum universis cæteris appendiciis, eo dumtaxat modo, quo præfatæ ecclesiæ clerici eatenus tenerant. Nos autem tranquillitati fratrum ibidem Deo famulantium providentes, ex consensu Bernerii decani et Adæ præcentoris, totiusque capituli, solas processiones (excepta cruce, capellano, et textu, et aqua benedicta) eis condonavimus, cæteraque ad jus Ecclesiæ Parisiensis pertinentia nobis et ecclesiæ nostræ retinimus. Verum, ut hoc ratum et firmum permaneat in sempiternum, præsentem chartam nostri auctoritate sigilli firmavimus, quæ donum nostrum diligenter exponat, et munimentum stabilitatis perpetuo existat.

Actum Parisiis in capitulo, anno Incarnationis Domini 1133, regnante Ludovico anno xxv, episcopus autem nostri ix. Signa quoque fratrum nostrorum titulari decrevimus, ut testimonio veritatis quod factum est corroboraretur.

Signum Bernerii decani.

Signum Adæ præcentoris.

Signum Stephani archidiaconi.

Signum Theobaldi archidiaconi.

Signum Theobaldi archidiaconi.

Signum Gilleberti sacerdotis.

Signum Theoderici sacerdotis.

Signum Willelmi diaconi.

Signum Ivonis diaconi.

Signum Guiveranni diaconi.

Signum Anselmi subdiaconi.

Signum Petri subdiaconi.

Signum Alberti subdiaconi.

Signum Henrici pueri.

Signum Manasses pueri.

Signum Henrici pueri.

V.

Charta de ecclesia Fossatensi.

(Anno 1134.)

[*Hist. eccles. ibid., p. 48.*]

Exempla Patrum nos admouent, et ratio nos consilit, ordinem, et munditiam domus Domini sic amare, ut ea quæ sanctorum auctoritatibus non concordant, rigore judiciali studeamus corrigere, et ea quæ justa et honestas commendant, paterno affectu peroptemus in suo statu, et ordine conservare; ut et male viventes ab enormitatibus suis judicii timore reprimamus, et bene et honeste viventes ad meliorem vitæ viam paterno amore accendamus, et salutem nostræ, et suæ ita provideamus. Ego igitur Stephanus, Dei gratia Parisiensis episcopus, notum fieri volo cunctis fidelibus, tam posteris quam presentibus, monasterium Sancti Eligii Parisiensis

ordini Sanctimonialium fuisse antiquitus deputatum. Verum pro nimia illius sexus fragilitate, qui voto castitatis rupto, et proposito religionis abjecto, ad intolerandam turpitudinis prolapsus erat miseriam, ita ut templum Dei effecisset fornicationis speluncam, venerabilis et bonæ memoriæ prædecessor noster Galo Parisiensis episcopus tantam pestem non ferens, infames et incorrigibiles personas pro turpitudine vitæ prædicto eliminavit, et prorsus alienavit monasterio. Volens etiam sanctum locum altiori ordine decorare, prædictum Sancti Eligii monasterium cum omnibus ad illud pertinentibus ecclesiæ Beati Petri Fossatensis jure perpetuo habendum, minus tamen canonicè quam deceret, donavit, et concessit: Quod siquidem donum quia inordinate, nec ita ut oporteret secundum Deum, actum est; abbas Ecclesiæ Fossatensis Theobaldus vir quidem discretus et honestus, suæ et subditorum famæ consulens et saluti, prædictum Beati Eligii monasterium nobis in nostra manu reddidit et dimisit, et se et monachos Fossatenses prædictum monasterium nec secundum Deum adeptos esse, nec bene possedissee cognovit. Cum vero idem monasterium in manu nostra diu tenuissemus, tandem misericordia, quæ omnis humilitatis amica est, oculis nostris se offerens, visa est nobis exigere, ut, quod prædictus abbas nobis dimisit, timore Dei et humilitate compunctus, ecclesiæ Fossatensi misericorditer donaremus. Dignum enim non erat ut ex hoc, quod gratia humilitatis videbatur, aliquod ei damnum, vel incommodum sequeretur. Imo quod amor humilitatis videbatur, ut ita dicamus, abstulisse, misericordia quæ illius amica est, debebat restituere. Amore itaque misericordiæ inclinati, et petitione domni papæ Innocentii, et prece domni Ludovici Illustris et gloriosi Francorum regis inflexi, et religiosorum virorum inductu, assensu et Bernerii decani et capituli nostri, prædictum S. Eligii monasterium cum omnibus ad illud pertinentibus Ascelino abbati et ecclesiæ Beati Petri Fossatensis perpetuo habendum, salvo quidem in omnibus jure nostro et successorum nostrorum, et salvis in omnibus et per omnia consuetudinibus Ecclesiæ Parisiensis, donamus et concedimus; ita scilicet ut abbas Fossatensis præscriptum monasterium tanquam cellam sua possideat, et in monachos ibi militantes plenam et perfectam abbatis potestatem exerceat, dum ipse, et successores sui abbates, et monachi Fossatenses in nostra et successorum nostrorum episcoporum Parisiensium subjectione permanserint; et Parisiensi Ecclesiæ, et nobis jus et honorem nostrum, et consuetudines nostras in omnibus conservaverint, et reddiderint. Institutum tamen est, ut duodecim ad minus monachi cum suo priore ad serviendum Deo illic apponantur, qui juxta Regulam Sancti Benedicti ad ordinem tenendum sufficere videantur. Sciendum vero est, quia eandem illam potestatem, quæ prædecessores nostri in monasterium Sancti Eligii, et in abbatissam, quæ ibi anti-

quitus fuerat, habuerunt, nos in abbatem Fossatensem ex integro habemus, et in perpetuum retineamus, quantum scilicet ad cœnobium Sancti Eligii, et ad res illius monasterii pertinere videtur. Sed, ut totius altercationis molestia in posterum excludatur, quid potestatis episcopus, quid juris aut consuetudinis canonici Sanctæ Mariæ, tam in abbatissam, quam in monasterium illud prius possederint et modo possideant, evidenter et aperte distinguimus. Sciendum igitur est, quod quoties Parisiensis episcopus ad justitiam vocavit, illa procul dubio omnem executura justitiam ante episcopum se præsentavit. Si autem servus, vel ancilla, vel hospes illius monasterii contra personam episcopi, aut contra proprias res illius aliquid foris fecisset; abbatissa, audito prius episcopi mandato, illos in præsentiam episcopi ad justitiam faciendam adduxisset; et post justitiam episcopi abbatissa suos districtus accepisset, si voluisset. Quod si abbatissa servos vel ancillas monasterii libertate donare, aut terram alienare, aut manu firmam facere voluisset; nullam id faciendi licentiam habuisset absque assensu episcopi, et absque charta sigillo ejus et sigillo cancellarii firmata. Hanc ergo potestatem in abbatissam, et in monasterium Sancti Eligii prædecessores nostri habuisse noscuntur; et nos quoque in abbatem Fossatensem eandem retinemus potestatem, nihil nostri juris relinquentes, vel relaxantes. Canonicis vero Beatæ Mariæ prædictum monasterium singulis annis duos pastus ex debito persolvit, unum in festivitate Sancti Pauli, alterum in festo Sancti Eligii. Itaque uterque pastus in refectorio canonicorum recipitur. Consuetudo etiam est, ut præfati cœnobii conventus una cum canonicis Beatæ Mariæ processiones faciant, in die Rogationum, et in die Ascensionis, et in funeribus canonicorum: alias etiam processiones, aut pro aeris serenitate, aut pro aliqua tempestate, sive necessitate, si canonici facere disposuerint: necesse est prædictum conventum canonicorum instituta sequi, eosque, si mandaverint, in his processionibus comitari. Præterea quoties mater ecclesia a divino officio cessaverit, cœnobium Sancti Eligii ex necessitate cessabit. Sub hac igitur distinctione cœnobium Sancti Eligii ecclesiæ Fossatensi in cellam possidendam concedimus, eo scilicet tenore, ut quoties Fossatensis abbas debitam professionem in Parisiensi ecclesia fecerit, præsentem episcopo fateatur cœnobium Sancti Eligii ex dono episcopi et beneficio Parisiensis Ecclesiæ se habere. Volumus et determinare, quod homines prædicti cœnobii in exercitum regis inconsulto episcopo non debent ire; sed abbas, aut prior, ex præcepto episcopi illos debent in exercitum mittere. Definitum est etiam, ut in festo S. Eligii canonici Sanctæ Mariæ dextrum chorum, monachi sinistrum teneant; ita ut cum canonico, qui chorum tenerit, aut prior aut cantor monachorum chorum teneat, nec alia persona ad illud admittatur; missam vero aut abbas, aut prior, cantabit. Quod si uterque aberit, aliquis

ex clero nostro illam celebrabit. Sciendum vero est, A quia die illo prædictus pastus redditus ex sex porcis vivis, et sanæ carnis, ex duobus modiis vini et dimidio ad mensuram nostri claustris, et tribus sextariis frumenti bene vanati. Pastus vero, qui redditur in festo sancti Pauli, de octo constat arietibus, et duobus modiis vini et dimidio sextario, et ex duobus sextariis et dimidio frumenti bene vanati, et ex sex nummis, et obolo. Ut autem hoc ratum, et inconcussum permaneat, præsentem chartam fieri præcipimus, et sigillo nostro signavimus, et manibus canonicorum nostrorum firmandum tradidimus.

Signum Stephani episcopi. S. Bernerii decani. S. etc.

Actum publice in capitulo Sanctæ Mariæ, anno Incarnati Verbi 1134, regnante Ludovico rege anno B XXVII, Ludovico rege in regem sublimato anno III, anno episcopatus Stephani XI.

Datum per manum Algrini cancellarii.

VI.

Charta foundationis abbatiæ Hederensis.

(Anno 1138.)

[*Gall. Christ. nov. t. VII, col. 60.*]

STEPHANUS Domino ordinante Parisiorum episcopus, universis Christi fidelibus, tam posteris, quam præsentibus salutem.

Ad hoc nobis episcopalis officii cura ab omnipotente Deo commissa est, ut religiosas diligamus personas, et bene placente Domino religionem studeamus modis omnibus propagare. Noverint igitur C universi, quod ecclesiam Sanctæ Mariæ Ederensis nostro labore, nostro studio, Dei gratia nos in omnibus præcedente, a fundamentis extruximus, et sanctimoniales feminas in ea ponentes, religionis ordinem in eadem ecclesia perpetuo conservari de-

crevimus. Sed quia femineum sexum fragilem, atque adeo labilem esse cognovimus, ideo prædictas sanctimoniales, arctioris propositi disciplina, tam per nos quam per religiosos viros ligare curavimus: habent enim institutiones optimas ex maxima parte de ordine monachorum Cisterciensium subscriptas, partim etiam de observantiis aliarum religionum collectas, quod consilio venerabilis viri, domini scilicet Hugonis Pontiniacensis abbatis, necnon industria fratris nostri Willelmi, consilio etiam et voluntate charissimæ filiiæ Hildiardis, ejusdem ecclesiæ Sanctæ Mariæ venerabilis abbatis, conventusque totius, factum est, volumus et auctoritate episcopali præcipimus, ut prædictæ sanctimoniales prædictas institutiones, sicut determinatæ vel scriptæ sunt in libris, quos consuetudines vocamus, in perpetuum teneant, nec unquam in aliquo, eas minuere vel mutare præsumant. Obeunte abbatis, aliam quæ substituenda erat, hoc modo eligendam censemus: in primis Parisiensi episcopo voluntatem et necessitatem suam insinuabunt, deinde religiosos viros, abbatem Sancti Victoris, et abbatem Sanctæ Mariæ de Valle in suo capitulo, præsentem episcopo convocabunt, his autem in unum convocatis, de electione abbatis tractabunt, et sine contradictione quamcunque voluerint, dignamque judicaverint, eligent; si vero abbates habere nequiverint, prior cum tribus religiosissimis sanctimonialibus in præsentia episcopi substituentur: hoc etiam notum fieri volumus, quod eandem ecclesiam ab omni exactione temporalis, quantum ad nos et successores nostros spectat, liberam omnino et quietam fore concedimus, etc.

Actum Incarnationis Dominicæ anno 1138.

Data per manum Algrini cancellarii.

HUGONIS DE DOCLACO

SENONENSIS ARCHIEPISCOPI

EPISTOLA AD B. DECANUM ET CÆTEROS PARISENSIS ECCLESIAE CANONICOS, CONSOLATORIA SUPER MORTE PARISENSIS EPISCOPI.

(Duchesne, *Script. Rer. Franc.*, t. IV, p. 446.)

H. Dei gratia Senonensis Ecclesiæ minister, B. D decano et cæteris Parisiensis Ecclesiæ canonicis, dilectis in Christo fratribus, salutem et salutiferam a Domino dilectionem.

Consideranti mihi, fratres, insperatum dulcissimi fratris, imo ut ita dixerim, charissimi Patris mei pontificis vestri casum et occasum, flere magis libet quam scribere. Nimis enim saxum pectus habet, quem non ad dolorem vel gemitum piissimi viri lacrymabilis non emollit excessus. Cæterum quidquid

forte nonnulli sentiant, ego vero prorsus plango et lamentor damnum ingens et incommodum meum. Amisi enim portionem animæ meæ, baculum juventutis meæ, consolatorem et eruditorem vitæ meæ. Baculus namque sustentationis, fratres, sicut scitis, multoties juveni necessaria est plus quam sentis, quia juventuti pernecessaria est doctrina; senectus vero longo usu temporis multa didicit per experientia. In quo ergo erit ultra similis mihi requies, simile gaudium simile reclinatorium? Quem quo-